

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

צאת השבת	כניסת השבת	
17:40	16:25	ירושלים
17:41	16:42	תל אביב
17:39	16:40	חיפה
17:43	16:46	באר שבע

פרשה זו עוסקת בתיאור המכות: ארבה, חושך ובכורות; חגיגת ליל הסדר בפעם הראשונה; היציאה ממצרים; פרטיו של קרבן פסח ואיסור אכילת חמץ בפסח הנוהג מעתה בכל שנה; קדושת הבכור באדם ובבהמה; חובת זכירת יציאת ומצרים וסיפור מה שאירע בה לדורות הבאים.

בפרשתנו עשרים מצוות

תשע מצוות עשה: קידוש החודש, שחיטת קרבן הפסח, אכילת בשרו, ביעור

חמץ מן הבית קודם החג, אכילת מצה בליל הסדר, לספר ביציאת מצרים, פדיון פטר חמור ועריפת פטר חמור שלא נפדה.

ואחת עשרה מצוות לא תעשה: איסור אכילת קרבן פסח נא ומבושל, לא להותיר מבשרו, לא להחזיק חמץ בבעלותו בפסח, איסור אכילת תערובת חמץ, לא להאכיל מקרבן הפסח יהודי משומד, לא להאכיל ממנו גר ותושב אפילו נימולו, לא להוציא מבשרו מחוץ לחבורה שנתמנתה עליו, לא לשבור עצם מן הקרבן, לא להאכיל ערל (לא מהול) מן הקורבן.

הפרשה פותחת בציווי ה' את משה ללכת ולהתרות בפרעה על מכת הארבה שתכה במצרים אם לא ישלח את העם. כמות כה גדולה של ארבה, עד שתחשך הארץ על ידם ולא יישאר מאומה מהצומח שנותר לאחר מכת ברד. משה ואהרון יוצאים מן הארמון, ועבדי פרעה החוששים מהעתיד לקרות מבקשים מפרעה להיענות לבקשת בני ישראל לצאת ולחוג לאלוקיהם, בשואלם: **"הטרם תדע כי אבדה מצרים"**. משה ואהרון נקראים לשוב אל פרעה ולשאלתו עונים כי כל העם נדרש להשתתף בחג. פרעה מסרב לאפשר לטף לעלות, מחשש שהדבר מהווה עילה לבריחת העם ואומר: **"ראו כי רעה נגד פניכם"**. לדבריו, לצורך ביצוע פולחן החג יספיקו הגברים ומשה ואהרון מגורשים מפניו.

הקב"ה מורה למשה: **"נטה ידך על ארץ מצרים בארבה"** ובכך יגרום לארבה להגיע. ה' הביא רוח מזרחית שנושאת על גבה את הארבה אשר **"לפניו לא היה כן ארבה כמהו ואחריו לא יהיה כן"**.² כדבר ה', כיסה הארבה את אור השמש ואכל את כל הצומח שנשאר לאחר הברד שהשחית את עצי מצרים. **"וימהר פרעה לקרוא למשה ולאהרון"** ומתחנן בפניהם שיתפללו להפסקת המכה. הם מתפללים, ורוח מערבית נושאת את כל³ הארבה לכיוון ים סוף. ה' מחזק את לב פרעה והוא מסרב לשלח את בני ישראל.

הקב"ה פונה אל משה: **"נטה ידך על השמים"** ותבוא חשיכה על מצרים. משה מרים ידו וחשיכה מוחלטת⁴ עוטפת את מצרים במשך שלושה ימים, אשר לאחריהם החמיר החושך ואף מונע מן המצרים כל יכולת תזונה, בעוד ש**"לכל בני ישראל היה אור במושבותם"**. פרעה מציע למשה ואהרון שכל העם יצא לעבוד את ה', **"רק צאנכם ובקרכם יוצג"**. משה עונה כי גם פרעה עצמו ייתן בידם קורבנות וכי הם לא משאירים אף בהמה במצרים, מאחר ולא יודעים לכמה קורבנות יזדקקו בפועל. ה' מחזק שוב את לב פרעה והוא מסרב לשלח את העם. פרעה אף מוסיף ומתרה במשה: **"אל תוסף עוד ראות פני"** ומשה מאשר כי אכן לא יבוא.

¹ **אונקלוס** (י, ?) מתרגם: "ארי בישא (רע) דאתון סבירין למעבד". כלומר אתם רוצים לעשות דבר רע (למצרים) - לברוח. **רש"י** מבאר על פי **המדרש** כי ראה פרעה שעתיד לעלות כוכב ששמו רעה כאשר יבוא למדבר, דבר המהווה סימן להריגה. ואמנם כאשר חטאו בעגל חשש משה כי בהריגת ה' אותם יאמרו מצרים: **"ברעה הוציאם"** ומייד נאמר: **"וינחם ה' על הרעה"** והפך את הדם לדם שמל יהושע את בני ישראל.

² **רש"י** (שם, יד) מציין כי אמנם בעתיד היה ארבה בהיקף גדול יותר, אך היה זה מכמה מינים יחד.

³ כולל אלו שמלחו והניחו בחביות למאכלם (**רש"י** שם, ט).

⁴ מטרת החושך הייתה לאפשר המתת אותם מבני ישראל שלא רצו לצאת ממצרים, מבלי שיראו המצרים ויאמרו: "אף הם לוקים כמונו". בנוסף ניצלו זאת בני ישראל לסייר בבתי המצרים ולהכיר את אוצרותיהם וכאשר יצאו ממצרים וביקשו מהם כלי כסף וכו', לא יכלו לשקר המצרים ולומר שאין להם (**רש"י** שם, כב).

זכות חטופי עזה במלחמה ובכללם: אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.

ולעילוי נשמת הילדה הטהורה חיה מרגלית בת צבי חנוך.

כל הזכויות שמורות ליעקב כץ ©

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

לפני שיוצא מהארמון נגלה אליו ה' ומודיע לו על מכה אחרונה שיביא על מצרים אשר לאחריה יגרש אותם פרעה ממצרים. הוא מצווה את משה: **"דבר נא⁵ באוזני העם"** כי קודם יציאתם יבקשו מן המצרים כלים ובגדים יקרים. משה אומר אל פרעה בשם ה': **"כחצות לילה"** אסתובב במצרים ואהרוג את כל הבכורות.⁶ דבר שיביא את המצרים להתחנן שיצאו בני ישראל מארצם. ה' מודיע למשה כי פרעה יסרב גם הפעם: **"למען רבות מופתי בארץ מצרים"**.

כעת, סמוך לשקיעת החמה,⁸ מצווה הקב"ה את משה ואהרון במצוות קידוש החודש וקובע את חודש ניסן כחודש הראשון.

לאחר מכן מורה לו ה' על חובת **"כל עדת ישראל"** לקחת ביום י' בניסן שה תמים, זכר, בן שנה, אחד לכל משפחה או מספר משפחות קטנות המצטרפות לאכול ביחד - על מנת שלא יגיעו לידי מצב שיישאר בשר קורבן בסיום הזמן המותר באכילתו. בני ישראל מצווים לוודא בכל יום מארבעת הימים⁹ הקרובים שלא נפגם השה אותו ישחטו לקראת ערב של יום י"ד ניסן. עוד הם מצווים לקחת מדם השה ולהזות על חלקו הפנימי של המשקוף ומזוזות הפתח, בכדי לסמן את העובדה כי כאן גרים בני ישראל¹⁰ **"ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכותי בארץ מצרים"**. את בשר השה מצווים הם לצלות בשלמותו ולאוכלו יחד עם מצות ומרור. הם מוזהרים שלא לאכול מן הפסח לאחר עלות השחר של יום ט"ו ועם הנץ החמה לשרוף את הנותר באש. הקב"ה מורה כי הקורבן יאכל בצורה שמוכנים ליציאה באופן מידי: **"מתניכם חגורים ועליכם בגדלכם ומקלכם בידם"**. בני ישראל מצווים לחגוג מעתה בכל שנה את יום יציאתם ממצרים. הם נדרשים לבער את החמץ מבתיהם ולאכול באותו שבוע רק מצות.¹¹ היום הראשון והיום האחרון של החג נאסרים בעשיית מלאכה מלבד זו הנצרכת לצורך הכנת המאכלים שלא ניתן היה להכיןם מבעוד מועד. ה' חוזר בשנית על איסור עשיית מלאכה ואזהרת אכילת חמץ, תוך ציון המילה: **"לדורותיכם"**.¹²

משה קורא לזקני העם ומורה להם לקחת שה כדבר ה'. הוא מצווה אותם לקחת אגודת אזור אותה יטבלו: **"בדם אשר בסף"** ולהזות על המשקוף ועל שתי מזוזות הפתח ומזהיר אותם שלא לצאת מן הבית עד הבוקר, שכן מאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע. הוא מצווה אותם לקיים מצווה זו גם בהגיעם לארץ ישראל¹³ ולענות לבניהם שישאלו, כי סיבת החג היא בשל כך שפסח (דילג) ה' על בתי בני ישראל בעת נגפו את מצרים. העם ששומע כי: יגאלו, יבואו לארץ ותהיה להם המשכיות,¹⁴ משתחוה לה' והולך לעשות כציווי ה' את משה ואהרון.

בחצות לילה מכה ה' בכל בכורי מצרים ופרעה שהיה בכור קם ממיטתו ומעיר את בני עמו **"ותהי צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת"**.¹⁵ הוא פונה למשה ואהרון ומבקש מהם שייצא העם כולו לעבוד את ה' עם בהמות ככל שירצו והוא אף יוסיף עליהם משלו. פרעה מוסיף ומבקש שיתפללו עליו שלא ימות למרות שהוא בכור. בני ישראל לוקחים על שכמם את הבצק שטרם הספיק להחמיץ ואת שאריות המצות והמרור מליל אמש. לפני שיצאו עשו כדבר משה ושאלו מן המצרים כלי כסף וכלי זהב ובגדים. ה' נותן את חנינם בעיני העם המצרי שנותנים להם מעבר למה

⁵ רש"י (יא, ב) מבאר שפנה הקב"ה בלשון בקשה, כביכול התחנן בפניו שלא תיווצר מציאות שיתקיים מה שאמר לאברהם: **"ועבדום וענו אותם"** ללא קיום הבטחת: **"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"**.

⁶ כולל בני השפחות שהיו שותפים בשעבוד ושמו בצערם של ישראל. וכולל בכורות הבהמות, מאחר והיו המצרים עובדים להם כאלוה וכאשר הקב"ה נפרע מאת אומה שעובדת עבודה זרה, הוא פוגע תחילה באלוהיה (רש"י שם, ו).

⁷ שלושה מופתים: מכת בכורת, קריעת ים סוף וניעור מצרים בים (רש"י שם, ט).

⁸ הקב"ה רצה להציג בפניו את מראה הירח בזמן שמתחדש וראוי לקידוש החודש, אך מאחר וה' דיבר איתו רק ביום, לא יכול היה משה לראות את הלבנה, על כן דיבר איתו ה' סמוך לשקיעה ומייד לאחריה הראה לו את הירח (רש"י יב, ב).

⁹ רש"י (שם, ו) מבאר את הצורך בהקדמת לקיחת השה לשחיטתו ארבעה ימים, על פי דברי רבי מתיא בן חרש שבזמן שהייתה צריכה להתקיים שבועת הקב"ה לאברהם שיגאלו בניו, לא היו בידם מצוות שיכולו להיגאל על ידם ונתן להם ה' דם מילה ודם הברית. ומאחר והיו שקועים בעבודה זרה, היה צורך לנתק אותם מהמציאות הרוחנית הנמוכה בה היו, ואמר להם (שם, כא): **"משכו וקחו לכם"**, "משכו" ידיכם (כלומר עזבו) מעבודת כוכבים "וקחו לכם" צאן של מצווה.

¹⁰ רש"י (שם, יג) מבאר שהיו בני ישראל גרים בקרב המצרים.

¹¹ רש"י (שם, טו) מביא שאכילת המצות הינה רשות בכל שבעת ימי החג, מלבד בלילה הראשון עליו נאמר: **"בערב תאכלו מצות"**.

¹² שלא יאמרו שפרטים אלו נוהגים היו רק בפסח הראשון, שנחגג במצרים (רש"י שם, יז).

¹³ אך במשך ארבעים שנה במדבר לא היו מחוייבים בקיום הפסח, מלבד בשנה השנית בה נצטוו בפירוש (רש"י שם, כה).

¹⁴ רש"י שם, כז

¹⁵ רש"י (שם, ל) מבאר שהיכן שלא היה בכור מת הגדול. רש"י מביא פירוש נוסף כי המצריה היו מזנות תחת בעליהן עם גברים רווקים ולכל אחת מהן היו כמה בנים שנחשבו בכורים לאביהם.

לזכות חסופי עזה במלחמה ובכללם: אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.
ולעילוי נשמת הילדה הטהורה חיה מרגלית בת צבי חנוך.

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

שבקשו.¹⁶ הפסוק מתאר את יציאת בני ישראל ומונה את מספרם שש מאות אלף הגברים מלבד נשים וילדים, כאשר אליהם מצטרפים גרים מקרב עובדי כוכבים שהיו שם. הפסוק מציין את זמן ישיבתם של בני ישראל בארץ מצרים ארבע מאות ושלשים שנה בדיוק,¹⁷ אותם מונים מאז נאמר לאברהם בברית בין הבתרים: "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך".¹⁸

הקב"ה מצווה למשה ואהרן כי קרבן הפסח לא יאכל ל: יהודי מומר, ערל,¹⁹ אדם שקנה עבד כנעני ולא מל אותו.²⁰ וכן: גר תושב ושכיר למרות שנימולו.²¹ בנוסף קיים איסור על הוצאת בשר הקורבן מהחבורה אליה משתייך וכן על שבירת עצם כל עוד יש עליו בשר. הפסוק מציין כי גר צריך למול עצמו קודם שיוכל לאכול מבשר הפסח ומסיים: "תורה אחת²² יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם".

לקראת סיום הפרשה מורה ה': "קדש לי כל בכור פטר כל רחם מבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא".²³

משה מצווה את העם לזכור בכל יום את יציאת מצרים. הוא מדגיש את חסדו של ה' בכך שהוציאם ממצרים בתקופת האביב שהיא הנוחה והמתאימה לכך יותר משאר עונות השנה. הוא מורה להם לקיים את חג הפסח כהלכתו בזמן שיגיעו לארץ: "אשר נשבע לאבותיך לתת לך", תוך הדגשת חיוב סיפור המאורעות לדור ההמשך. לבן הרשע ששאל: "מה העבודה הזאת לכם", יש לענות: "בעבוד זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" - אך אילו הוא היה שם לא היה נגאל.

ה' מצווה את העם לזכור יציאת מצרים באמצעות כתיבת הפרשיות וקשירתם בראש ובזרוע.

הפסוק חוזר לדין קדושת הבכור ומציין את חובת פדיון בכור החמור,²⁴ בשה. פטר חמור שלא ייפדה, ייערף ראשו. הפסוק מציין כי לשאלתו הצפויה של הבן התם על טעם מצוות פדיון בכור, עליך לספר על השעבוד הקשה ממנו חילץ אותנו הבורא ועל כך כי במכה האחרונה אותה קיבל פרעה בשל סירובו לאפשר לבני ישראל לצאת, מתו כל בכורי מצרים "מבכור אדם ועד בכור בהמה" אך אותנו הציל ה'. כאן חוזר הפסוק שוב על חיוב כתיבת סיפור יציאת מצרים וקשירתו בתוך בתי התפילין על היד והראש.

לקבלת העלון כתבו לי yaakovkatz1989@gmail.com

להצטרפות לקבוצת הוואטסאפ שלחו הודעה
0532547332
או לחצו כאן

חידות לפרשת בא

1. היכן בפרשתנו חזינו ב'תחיית המתים'? (י, יט)
2. מה היו מטרות מכת חושך? (י, כב)
3. מתי יש חיוב אכילת מצה? (יב, טו)
4. איזה דין משותף לאדם ובהמה? (יג, יב)

¹⁶ רש"י שם, לו

¹⁷ ברית בין הבתרים, בשורת לידת יצחק ע"י המלאכים, לידת יצחק ויציאת בני ישראל ממצרים היו כולם ביום ט"ו בניסן.

¹⁸ רש"י שם, מ

¹⁹ אף אם הסיבה שלא נימול היא בשל כך שמתו אחיו של האדם מחמת מילה ולא עקב כך שמסרב לקיים את מצוות ה' (רש"י שם, מח).

²⁰ רש"י (שם, מד) מבאר שזו דעתו של רבי יהושע שכל עוד לא נימול העבד, אסור לאדון לאכול מקרבן הפסח. לעומתו סובר רבי אליעזר אין הדבר מעכב והפסוק בא להגביל את אכילת העבד עצמו כל עוד לא נימול (עבד כנעני נידון בהלכה באופן חלקי כיהודי).

²¹ כדוגמת ערבים וגבעונים שנימולים (רש"י שם, מה).

²² רש"י (שם, מט) מבאר על פי המכילתא שבא הפסוק להשוות את מעמדו של גר ליהודי מלידה לעניין כל מצוות התורה.

²³ כביכול קנאם הקב"ה ע"י שהציל את בכורי ישראל בזמן מכת בכורות.

²⁴ זהו מין בעל החי הטמא היחיד שיש קדושה בבכורותיו. זאת בשל שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. בנוסף היו אלו החמורים ששחבו על גבם את מטען הרב אותו לקחו בני ישראל ביציאתם ממצרים.

לזכות חסופי עזה במלחמה ובכללם: אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.

ולעילוי נשמת הילדה הטהורה חיה מרגלית בת צבי חנוך.

כל הזכויות שמורות ליעקב כץ ©